

povzniesli nad všednosť a konali hrdinsky. Sila odkazu tkvie v myšlienke, že aj priemerný, obyčajný človek dokáže a má za určitých okolností konať hrdinsky. V tomto zmysle sa dielo obracia k súčasnému človeku, náhliacemu sa okolo za svojimi všednými starosťami.

Pamätník Slovenskej republiky rád (arch. O. Černý, soch. L. Korčoš, 1961—1975) je situovaný na priestranstve pred budovou ONV v Prešove. Architektonický koncept uprednostňuje otvorený, do priestoru široko rozvinutý tvar (lichobežník postavený na kratšiu základňu), podporujúci vyznenie plastickej zložky. Reprezentujú ju postavy troch mužov s puškami, odhodlane kráčajúcich vpred, na jednom z krídel architektonickej hmoty, a dominujúca symbolická postava ženy. Postavy sú realizované vo veľkých štylizovaných formách a vzbudzujú dojem odhodlania a pohybu vpred, ktorý je umocnený jasnými líniami architektúry.

Jadro *pamätníka K. Gottwalda v Bratislave* (1980) tvorí pevne zomknutá, staticky poňatá skupina piatich postáv (v čele s K. Gottwaldom), štylizovaných do strohých, hmotných a zovretých foriem. Dynamický prvok tu predstavuje architektonický motív skupiny hmotných pylónov, tvoriacich pozadie súsošia a lúčovite tryskajúcich nahor. Skupina nemá zvláštny podstavec (opäť rodinový motív v transformovanej polohe), je však situovaná na vyvýšenej plošine, ku ktorej vedie široké schodište od geometrického stredu námestia. Tvorí ideové ohnisko priestoru námestia, vytváraného súčasne s pamätníkom. Konceptia priestoru námestia (arch. V. Droppa, J. Hlavica, soch. T. Bartfay, K. Lacko, J. Horvorka) vychádza z geometricky komponovanej schémy systému kružníc a radiál. V jej ťažisku je umiestnená rozmerná, kaskádovito usporiadaná fontána s výtvarným akcentom vo forme kvetu, ktorá tvorí funkčné ťažisko priestoru (bioklimatický faktor). Svojimi rozmermi, materiálom (lesklý biely kov) a jednoduchým hmotným, pravidelne členeným objemom, ako aj umiestnením pôsobí ústredný prvok fontány opticky výraznejšie v porovnaní s pamätníkom a je ešte zreteľnejší, keď je fontána v prevádzke — jej výraznosť je podporovaná nanajvýš dynamickým, živým vodným prvkom, pôsobiacim opti-

ky i zvukovo aktívne i atraktívne, takže stváranie pamätníka (realizovaného v prírodnom kameni nevýraznej farebnosti) vyznieva meravo.

Pamätník v urbanizovanom priestore predstavuje aj zvláštny typ, ktorý vznikol rozšírením ideovo-výchovnej funkcie o zložku utilitárno-obsahovú. Z priestorového aspektu ide o riešenie, zamerané jednoznačne na vytvorenie nového, ozvláštneného priestoru, uzavretého, tvoriaceho jadro pamätníka. Vo vzťahu k okoliu — urbanistickému prostrediu — sa tento typ rieši ako priestoru dominujúci objem, ktorý svojím výrazne plastickým pojednaním architektúry tvorí kontrast k ostatnej okolitej zástavbe. Jeho exteriérové pôsobenie je analogické s pôsobením iných typov pamätníkov; kladie dôraz na koncentrovaný ideový obsah a jeho pretlmočenie, kým interiér spája rozvedenie idey s určitou funkciou. Z rámca bežnej architektonickej tvorby vyčleňuje tento typ pamätníka unikátnosť obsahu i formy, náročnosť umeleckého prístupu. Z radu pamätníkovej tvorby presahuje zase koncentrovanosťou svojho obsahu a špecifickým riešením formy.

Pamätník-múzeum SNP v Banskej Bystrici (arch. D. Kuzma, J. Jankovič, 1969) predstavuje svojím riešením odvážny, originálny prístup k tvorbe pamätníka. Dynamickým stváraním hmoty v dvoch nepravidelných, proti sebe postavených segmentoch (pohľadový betón), umiestnených na vodorovnej podnoži vo vyvýšenej polohe ovládajúcej okolie, smeruje autor k skulptúrnemu chápaniu architektonickej formy, opodstatnenému mimoriadnosťou a významnosťou ideového obsahu. Intenciami tvarového chápania, použitých materiálov a technológie, ako aj myšlienkou obsahovej spätosti pamätníka a funkčného interiéru múzea korešponduje tvorivý prístup autora s tendenciami súčasnej pokrokovej svetovej architektúry.

Pamätník oslobodenia v Spišskej Novej Vsi (arch. L. Beisetzer, soch. L. Snopek, 1975) v architektonickom koncepte znásobuje ideovú funkciu pamätníka zakomponovaním obradnej siene, ktorá je situovaná pod úrovňou terénu. Je krytá výrazne sa uplatňujúcou betónovou vodorovnou doskou, nad ktorou sa dvíha prstencový tvar vlastného pamätníka. Celok je komponovaný